

3.11.2015

Dnro 2226/4/15

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Tarkastaja Reima Laakso

OSASTON AUKIOLON RAJOITTAMINEN VANTAAN VANKILASSA

1 KANTELU

Kymmenen Vantaan vankilan erään osaston vankia arvosteli eduskunnan oikeusasiamiehelle lähettämässään kirjeessä vartijoiden menettelyä. Kirjeen mukaan vartijat avaavat sellien ovet 15–30 minuuttia myöhässä, mutta sulkevat ne kuitenkin aina ajallaan. Kirjeessä arvioidaan vankien menettävän tämän seurauksena noin 60 minuuttia sellin ulkopuolella oloaika, jolloin he voisivat tehdä ruokaa, soittaa puhelimella ja pestä vaatteitaan. Kirjeen mukaan joinakin päivinä sellien ovet ovat kiinni koko päivän. Kirjeen ensimmäisenä allekirjoittanut kertoi valittaneensa menettelystä useita kertoja vartijoille ja johtajalle, joka oli kertonut henkilökunnan vähyydestä kyseisellä viikolla kanteluajankohtana. Kirjeen mukaan menettely sellien ovien aukiolon suhteen on kuitenkin jatkunut kuukausia.

2 SELVITYS

Pyysin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä toimittamaan kantelun tutkimiseksi tarvittavan selvityksen vankilalta ja antamaan asiassa lausuntonsa. Pyysin, että selvityksessä ja lausunnossa kiinnitettäisiin huomiota erityisesti vankiosastojen aukiolojen rajoittamisen toistuvuuteen ja kantelukirjeessä sellinovien kiinnipitämisestä koko päivän osalta todettuun. Pyysin keskushallintoyksikköä lausunnossaan kertomaan näkemyksensä vankilan selvityksessään esittämästä.

Käytettävissäni on ollut keskushallintoyksikön selvitys 18.6.2015, Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen selvitys 12.6.2015 sekä Vantaan vankilan johtajan aluekeskukselle ja keskushallintoyksikölle antamat selvitykset em. osaston vankien kanteluihin. Lisäksi käytössäni oli Vantaan vankilan keskushallintoyksikköön ja aluekeskuksen johtajalle lähettämä kirje.

3 RATKAISU

Oikeusasiamiehen kanslian tarkastajat kävivät Vantaan vankilassa 12.5.2015 ja tuolloin laitoksen johdon kanssa käydyissä keskusteluissa kerrottiin erityisesti kevään aikana laajojen rikosoikeudenkäyntien vankikuljetuksien vaatineen saattotehtäviin poikkeuksellisen paljon vartijoita sekä Vantaan vankilasta että muista Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen laitoksista. Näissä tilanteissa oli vankilan johdon mukaan jouduttu saattotehtäviin ottamaan myös osastojen henkilökuntaa, jolloin osastojen aukioloa oli jouduttu rajoittamaan.

Asiaan saaduista selvityksistä kävi selville, että em. osaston vangit olivat kannelleet samoista aiheista keskushallintoyksikölle, josta heille oli vastattu heinäkuussa 2015. Koska nämä vastaukset sisälsivät samoja havaintoja ja päätelmiä kuin käytössäni olleet selvitykset, katson osaltani tässä vaiheessa – sen sijaan että arvioisin esimerkiksi yksittäisiä tapahtumia tai

päiväjärjestyksiä – riittäväksi tuoda jäljempänä julki käsitykseni Vantaan vankilan tilanteesta ja todeta seuraava keskushallintoyksikön selvityksessään 18.6.2015 lausumaan muun muassa vangin mahdollisuudesta viettää sellin ulkopuolista aikaa.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa on oikeusasiamiehen omasta aloitteesta ollut tutkittavana, missä määrin ja millaisin perustein vangit ja tutkintavangit voivat viettää vankiloissa sellinsä ulkopuolella vähemmän kuin kahdeksan tuntia vuorokaudessa (dnro 1901/2/11). Saatan tuossa aloitteessa kannanottona toteamani uudelleen tiedoksi.

Kannanottoni tarkoitus on kiinnittää huomiota lukuisten vankien sellin ulkopuolisen ajan ja mielekkäiden toimintojen vähäisyyteen sekä saattaa huoleni rikosseuraamusviranomaisten ja oikeusministeriön tietoon.

En tässä päätöksessä arvioi yksittäisten vankiloiden tilannetta. Oikeusasiamiehen selvityspyynnön tarkoituksena on ollut kokonaiskuvan saaminen tilanteesta ja sen syistä, ei yksittäisten vankiloiden yksittäisten osastojen toiminnan arvioiminen, johon on mahdollista ottaa kantaa kantelujen ja tarkastushavaintojen perusteella.

Ymmärtääkseni asiassa ei juurikaan ole oikeudellista epäselvyyttä tai erimielisyyttä säännösten tulkinnasta. Kuten jo selvitys- ja lausuntopyynnössä on todettu, Suomen lainsäädäntö ei nimenomaisesti edellytä, että vankien tulee saada olla sellin ulkopuolella vähintään kahdeksan tuntia. Kaiken vankeja koskevan sääntelyn ja suositusten lähtökohta kuitenkin on, että vapaudenmenetyksen tarkoituksena on kuntouttaa vankia, jotta tämä vapautuessaan kykenee sopeutumaan yhteiskuntaan. Tätä tavoitetta ei voida saavuttaa, jos vangit ovat pääosin selleissään toimeettomina. Selvää on myös, että ihmiskontaktien vähäisyys ja toiminnan puute on haitallista niin psyykkiselle kuin fyysisellekin hyvinvoinnille. Pahimmillaan sellin ulkopuolisen ajan ja kontaktien vähäisyys voi loukata ihmisarvoisen kohtelun vaatimusta. Pidän CPT:n käyttämää kahdeksan tunnin vähimmäisrajaa tarkoituksenmukaisena. Sen toteutuessa vangin sellissäoloajaksi jää edelleen 16 tuntia vuorokaudessa, mikä on varsin pitkä aika.

Asiassa ei mielestäni ole kuitenkaan syytä keskittyä siihen, onko kahdeksan tuntia sopivin määrä, vaan siihen, että suuri joukko vankeja suorittaa rangaistustaan hyvin suljetuissa olosuhteissa. Tämän vankijoukon mahdollisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa, joka vangin näkökulmasta on kirjoitettu lakiin myös oikeutena, tai mahdollisuus osallistua vapaa-ajantoimintoihin, joiden järjestämiseen vankilalla lain mukaan on velvollisuus ja joihin vangilla myös on oikeus osallistua yhdessä muiden vankien kanssa, on toteutettu puutteellisesti. Tilanne on vastoin Rikosseuraamuslaitosta velvoittavia säännöksiä. Ymmärtääkseni Rikosseuraamuslaitos on kanssani samaa mieltä siitä, ettei vankeuden täytäntöönpanon tavoitteita kyetä useimmissa suljetuissa vankiloissa riittävästi täyttämään niin, että ne toteutuisivat kaikkien vankien ja tutkintavankien osallistumismahdollisuuden ja vapaa-ajantoimintojen osalta. Tilanne on epätydyttävä sekä yhteiskunnan turvallisuuden että yksittäisten vankien näkökulmasta.

Vaikka asiassa ei liene oikeudellista epäselvyyttä, totean vielä, että oikeus täyttää osallistumisvelvollisuutensa ja oikeus vapaa-ajantoimintoihin koskevat niitakin vankiryhmiä, joita edellä mainitussa keskushallintoyksikön 6.3.2015 valmistuneessa raportissa kutsutaan päätöksen perusteella erillään asuviksi. Vangin oikeuksien rajoittaminen tulee, näissä tapauksissa tai muutoin, kyseeseen vain, jos siihen on laissa säädetty peruste.

Viimeaikaisten selvityksien ja tarkastuskäyntien yhteydessä saatujen tietojen perusteella totean johtopäätökseni Vantaan vankilan toimenpiteistä ja vaikutusmahdollisuuksista seuraavan.

Vantaan vankilan runsaiden vankikuljetuksien ja kaikissa selvityksissä krooniseksi todetun henkilöstövajauksen seurauksena näyttää ilmeiseltä, että vankien sellin ulkopuolista aikaa oli jouduttu supistamaan. Voin yhtyä selvityksissä esille tuotuun huoleen turvallisuusriskeistä, henkilökunnan jaksamisesta ja tyytymättömyydestä sekä vankien asioiden puutteellisesta hoitamisesta ja toimintojen viivästyemisestä todettuun. On mielestäni selvää, että vankilan johtajan selvityksissä kuvaama tilanne aiheuttaa tyytymättömyyttä myös vangeissa.

Tarkastusten ja selvitysten kautta saamieni tietojen perusteella voin todeta, että käsitykseni mukaan Vantaan vankilan johto ja henkilökunta on arvioni mukaan aika ajoitin resurssiensa ääri rajoilla toimien tehnyt voitavansa vankien käräjä- ym. kuljetuksien hoitamiseksi häiriöttä. Minulla ei ole aihetta epäillä, etteikö esimerkiksi em. osaston aikataulullisilla muutoksilla olisi

ollut laitoksen häiriöttömän ja turvallisuuden kannalta perusteita. Vankien olosuhteiden näkökulmasta erityisesti tilanteita, joissa muutoksia aikatauluihin tehdään hyvin lyhyellä varoitusajalla, ei voida pitää hyväksyttävänä. Käsitykseni mukaan vankilan johto on kuitenkin toiminut toimivaltansa puitteissa ja virkavelvollisuuksiensa mukaisesti arvioidessaan ja toteuttaessaan nyt esillä olleiden poikkeuksellisten tilanteiden vaatimia toimenpiteitä.

Vantaan vankilan johtaja on esittänyt muun muassa laitoksessa teetettävien ylitöiden määrän hallintaan saattamiseksi alueellisen ylityöaikapankin perustamista. Ehdotusta oli käsitelty muun muassa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen johtoryhmässä 27.8.2015, jossa oli päätetty, että Vantaan vankila lähettää mahdollisimman aikaisessa vaiheessa tiedon resurssiaputarpeesta alueen laitoksiin ja pyytää yhteydenottoa. Johtajat puolestaan tiedottavat laitoksissaan, että resurssiapupyyntöön pyritään suhtautumaan myönteisesti.

Jotta vankila voi toteuttaa vankeus- ja tutkintavankeuslaissa säädetyt veloitteensa esimerkiksi vankien olosuhteiden ja toimintojen osalta, pidän selvänä, että sille tulee turvata riittävät henkilöstöresurssit ottaen huomioon vankilalle osoitetut erityiset tehtävät. Vantaan vankilan osalta valtakunnan suurimpana tutkintavankilana yksi näistä erityisistä tehtävistä on tutkintavankien kuljetukset tuomioistuimiin ja sairaaloihin sekä tutkintavankeuden toimeenpanon turvaaminen muun muassa tutkinnallisista syistä erillään pidettävien vankien osalta. Vantaan vankilan toimintojen häiriintyminen henkilöstöresurssien vajauksen vuoksi saattaa väistämättä pahetessaan jossain vaiheessa aiheuttaa häiriöitä myös tuomioistuinten toimintaan.

Edellä esittämäni lähetän tiedoksi oikeusministeriölle ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3 esittämäni oikeusministeriön ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon lähettämällä kopion tästä päätöksestä.